

SOCIÁLNA POMOC DEŤOM V KOMUNITE

Anna Kasanová, Ľuba Pavelová

Anotácia

V príspevku dokumentujeme niektoré problémové oblasti v správaní detí a možnosti ich eliminácie prostredníctvom komunitnej sociálnej práce.

Premena sociálneho štátu na fragmentovaný welfare mix, v ktorom je organizovanie, financovanie a poskytovanie sociálnych služieb zaisťované najrôznejšími inštitúciami (štát, svojpomocné a dobrovoľné združenia, samospráva, rodiny, komerčné agentúry, jednotlivci) sníma zo štátu a samosprávy rolu kľúčového poskytovateľa služieb. Komunitná práca je jedna z metód sociálnej pomoci zameriavajúca sa na podporu síl samotnej komunity a na podporu síl jednotlivcov v komunite žijúcich.

Kľúčové slová:

Poruchy správania, zneužívanie, šikanovanie, voľnočasové aktivity, komunitná sociálna práca, komunitný plán.

Social Help for Children in the Community

Summary

In this article we document some areas of the behavioral problems of children, and present the ways to eliminate them through community social work.

The transformation of a welfare state into a fragmented welfare mix in which the organization, funding and the provision of social services is carried out by a variety of different institutions (the state, self-help and volunteer groups, municipalities, families, for-profit organizations, individuals) removes the role of the key service provider from the state and the local authorities. Community work is one of the methods of social assistance focused on encouraging the power of the community and supporting its individual members.

Key words:

Behavioral problems, abuse, bullying, extracurricular activities, community social work, community planning.

Kvalitu života detí priaznivo ovplyvňujú pozitívne citové väzby rodičov k dieťaťu, kladenie primeraných nárokov na dieťa zo strany oboch rodičov, kvalita vzťahu medzi rodičmi, súdržnosť rodiny, otvorenosť v komunikácii, nízka miera konfliktnosti, prosociálnosť a jasne formulované pravidlá. Kohézia, adaptabilita a spokojnosť patria k premenným, ktoré sa považujú za citlivé indikátory funkcie rodinného systému, predovšetkým v krízových, či záťažových situáciách. Rodina je najbližšie a najvplyvnejšie prostredie, ktoré od prvých okamihov života, od prednarodenia jednotlivca, v jeho genetických základoch a mechanizmoch už od natality a neskôr počas vývoja a dospievania utvára, formuje, resp. deformuje osobnosť a správanie dieťaťa. Ondrejkovič (1997, s. 19) nazýva túto etapu fázou *sociabilizácie a začínajúcej individualizácie*, ktorá vytvára základy pre samotný proces socializácie. Každá rodina je špecifická a neopakovateľná sociálna skupina a platia v nej vlastné „nepísané zákony“ a normy správania. Je nenahradiiteľná pre zdravý vývin, výchovu a socializáciu dieťaťa. Výsledkom socializácie je mravný a charakterný človek, ktorý sa bude vedieť o seba postarať, obstoí v rodinnom a v spoločenskom živote. Úroveň plnenia jednotlivých úloh a tiež kvalita vzťahov medzi členmi rodiny je veľmi variabilná. Mnohé rodiny zlyhávajú v plnení úloh voči svojim členom i spoločnosti, v dôsledku čoho dochádza k tzv. „dysfunkčnosti“ rodiny, resp. k poruchám rodinného prostredia.

Socializácia je základom skupinovej integrity a stability, určuje hranice správania. Je to proces, ktorý vytvára postoje, hodnoty, vedomosti a zručnosti potrebné pre človeka na zaradenie sa do života. Predstavuje postupný proces, ktorý je závislý tak od vnútorných podmienok, ako aj od vonkajších okolností, najmä od kvality spoločenského prostredia.

Komunitná práca je jedna z metód sociálnej pomoci zameriavajúca sa na podporu síl samotnej komunity a na podporu síl jednotlivcov v komunite žijúcich. Možno povedať, že prídavné meno „komunitná“ sa stalo do značnej miery módné – sú realizované komunitné projekty, zakladané komunitné centrá, začalo sa s komunitným organizovaním, ustanovujú sa komunitné nadácie. Komunitná práca usiluje o priame adresovanie služieb podľa aktuálnych potrieb. Cieľom nášho príspevku nie je obsiahnuť celú problematiku utvárania predpokladov kvality a nekvality budúceho života detí v rodinách, ale načrtnúť možnosti samosprávy pozitívne ovplyvniť kvalitu sociálneho prostredia detí. Ako garant a koordinátor tvorby Komunitného plánu rozvoja sociálnych služieb v meste Nitra v oblasti rozvoja služieb pre deti sme vychádzali zo SWOT analýzy, ktorú naša koordináčna skupina urobila a z ktorej vyberáme:

Charakteristika cieľovej skupiny

deti do 6 rokov	4 356
deti od 6 do 15 rokov	8 377

Túto skupinu sme rozdelili na:

- deti so zdravým psychickým, sociálnym a zdravotným vývinom
- deti s poruchami psychického, sociálneho a zdravotného vývinu

Koordinačný tím vytvoril podľa požiadaviek, nárokov a možností poskytovania účinnej pomoci a ochrany nasledovné skupiny:

- deti s nedostatkom príležitostí na zmysluplné trávenie voľného času
- deti s poruchami učenia a správania, s emocionálnymi poruchami v detstve
- deti týrané, zneužívané a obe domáceho násillia
- deti ohrozené alkoholom a inými návykovými látkami

Zisťovanie údajov pre účely komunitného plánu rozvoja sociálnych služieb v meste Nitra – rok 2007:

Počet tried: 318, ročníky I.–IX. ZŠ

<i>Por. č.</i>	<i>Text</i>	<i>Počet</i>
1	Počet detí, ktoré navštevujú ZŠ v Nitre	7438
2	Počet detí, ktoré žijú v úplnej rodine	6161
3	Počet detí, ktoré žijú s jedným rodičom	1138
4	Počet detí, ktoré žijú s iným, ako rodičom	63
5	Počet detí, ktoré žijú v pestúnskej starostlivosti	29
6	Počet detí, ktoré žijú v detskom domove	10
7	Počet detí, ktoré sú agresívne, alebo ubližujú iným	326
8	Počet detí, ktoré kradnú, alebo inak zanedbané deti	268
9	Počet detí, ktoré určite užili alkohol a určite fajčia	826
10	Počet detí, ktoré užili marihuanu a inú návykovú látku	103
11	Počet detí, ktoré sú šikanované, respektíve šikanujú	161
12	Počet detí, ktoré potrebujú sociálne poradenstvo	302
13	Počet tried, ktoré nemajú záujem o preventívne pôsobenie polície	89

Potreby cieľovej skupiny: (Zdroj: ÚPSVaR v Nitre za rok 2007: odbor SPO a SK)

	<i>Č. r.</i>	<i>Poč. rodín</i>	<i>Poč. detí</i>	<i>Poč. dospelých</i>
a	b	1	2	3
Počet nových prípadov v priebehu sledovaného roka	1	645	891 (12%)	X
Počet prípadov v priebehu sledovaného roka celkom	2	3029	4152	234

Dôvody vykonávania sociálnej prevencie pre deti:

Poruchy správania	615 /8,2 %/
- zanedbávanie školskej dochádzky	255 /3,4 %/
- trestná činnosť (krádeže, ublíženie na zdraví...)	121
- iné	239
Týranie, pohlavné zneužívanie, šikanovanie	164
- dôvodné podozrenie z pohlavného zneužívania	50
- pomoc deťom týraným, sexuálne zneužívaným a šikanovaným	114

Vývoj kriminality u detí a mládeže v meste Nitra v r. 2007 (výstupy: Mesto Nitra – Mestská polícia)

- agresivita u detí a mládeže rastie, zaznamenávame ju už v prvých ročníkoch ZŠ,
- priestupkovosť a iná protispoločenská činnosť stúpa, prípadne sa presúva do lokality s menšou intenzitou kontroly,
- podľa neoficiálneho prieskumu mestskej polície za r. 2007 v cieľovej skupine od 13 do 15 rokov užíva približne 56 % respondentov cigarety a približne 40 % alkohol v rôznom množstve,
- v užívaní alkoholu a fajčení sú percentuálne viac zastúpené dievčatá ako chlapci (13–15),
- v užívaní marihuany a iných omamných látok sú v tej istej vekovej skupine percentuálne viac zastúpení chlapci ako dievčatá.

Užívanie návykových látok deťmi v meste Nitra VIII. a IX. ročníky ZŠ		
Návykové látky	Chlapci (%)	Dievčatá (%)
Cigarety	49,00	63,00
Alkohol	56,40	38,30
Marihuana	12,70	6,50
Pervitín	1,80	0,00
Iné	7,30	4,35

Výsledky z dotazníkového prieskumu u 500 žiakov na ZŠ v r. 2007:

Porušovanie práv dieťaťa	áno (%)	nie (%)	občas (%)
Ublíži ti niekto?	17,50	57,30	25,30
Poznáš spolužiaka alebo kamaráta, s ktorým zle zaobchádzajú?	41,10	58,90	--
Poznáš niekoho, kto ti pomôže, keď máš problém?	78,90	21,10	--
Máš nejaký problém, o ktorom si ešte s nikým nehovoril?	17,50	82,5	--
Poznáš práva dieťaťa?	48,90	51,10	--

Z ďalších prieskumov vyberáme:

Voľný čas doma trávi 48 % detí, 52 % mimo domu.

Čím sa doma zaoberáš: najčastejšie pozeranie TV (43 %), práca pri PC, čítanie časopisov, domáce zvieratá.

Akým záľubám sa venuješ: hudba (diskotéky), tanec, šport, príroda, počítače, jazyk, výtvarná, puzzle.

Chodíš pravidelne do knižnice: 72 % navštevuje knižnicu iba za účelom povinného čítania, referátu, pri plnení školských povinností.

Učíš sa cudzí jazyk: 88 % v škole, 10 % v jazykovej škole a 2 % súkromne.

Navštevuješ záujmový krúžok: 12 % v škole, 4 % v CVC (centrum voľného času), 1 % v základnej umeleckej škole. (V škole za krúžkovú činnosť netreba platiť, CVC nevyžaduje mimoriadne nadanie, schopnosti a talent).

Pri výbere krúžku boli najčastejšie ovplyvnení kamarátmi, rodičmi, známou osobnosťou.

Čo robíš spolu s rodičmi vo voľnom čase:

cez týždeň prevláda sledovanie TV, príprava do školy, bežná komunikácia, *cez víkendy* návšteva príbuzných, záhrada, vychádzky do prírody.

Čo fajčíš, čo piješ? Cigarety (Marlboro, Petry, West), **alkohol** (pivo, víno) **a iné drogy** (toluén...), najčastejšie užívajú pri stretnutiach s kamarátmi.

Odkiaľ máš na to peniaze: z vreckového, ušetrené z brigád, krádež od rodičov, krádež od starých rodičov, krádež v obchode.

Čo by si rád robil, ale nemáš možnosť: posilňovňa, fitness, tenis, krúžky: lyžiarsky, plavecký, cyklotrial, skateboard, jazda na koni, bojové umenia, hokej, motokros – väčšinou činnosti, po ktorých túžia, ale nemajú na ne prostriedky, odvahu, ani možnosti. Túžia robiť niečo extrémne, extravagantné, pre nich a pre okolie zaujímavé.

Po analýze uvedených zistení sme sa rozhodovali, čo chceme dosiahnuť Komunitným plánom v oblasti ochrany a pomoci deťom. Stanovili sme nasledovné ciele:

Cieľ 1.

Vybudovanie sociálno-preventívnych programov zameraných na zmysluplné trávenie voľného času detí. Zriadenie nízkoprahových centier s ponukou sociálno-preventívnych programov s účasťou detí na ich príprave a realizácii:

- Program **otvorené ihrisko** s finančnou podporou na organizovanie aktivít.
- Vyhradenie plôch pre graffiti, U-rampy, horolezecké steny, streetbol.
- Podpora MVO zo strany mesta pri príprave a výchove dobrovoľníkov pre činnosť s deťmi.
- Aktívne zapojenie študentov nitrianskych univerzít do dobrovoľníckej práce s deťmi.

Cieľ 2.

Pomoc deťom s poruchami učenia a správania, s emocionálnymi poruchami v detstve a v dospelosti:

- Zriadenie detského integračného centra – priestoru pre deti s telesným a duševným postihnutím na poskytovanie dennej odbornej starostlivosti.
- Organizovanie výchovno-rekreačných programov pre deti.
- Včasná diagnostikovanie príčin a dôvodov porúch učenia a správania dieťaťa.
- Účinná spolupráca detského psychológa, rodiča a pedagóga v prospech dieťaťa.
- Postupné zníženie počtov detí s poruchami učenia a správania.

Cieľ 3.

Podpora rozvoja a poskytovania nových služieb:

- Rozšírenie siete poradní zameraných na ochranu proti násiliu a formovanie právneho vedomia detí a mladých ľudí.
- Vytvorenie systematizovaného miesta psychológa na všetkých ZŠ.
- Zriadenie zachytného krízového strediska pre deti a mladých ľudí, ktorí sa ocitli v krízovej životnej situácii.

Cieľ 4.

Pomoc deťom ohrozeným alkoholom, cigaretami a inými návykovými látkami:

- Podpora mesta pri organizovaní a zabezpečovaní sociálnych a resocializačných programov.
- Vyčlenenie finančných prostriedkov z rozpočtu mesta na podporu organizovania výchovno-rekreačných táborov pre deti žijúce v ohrozenom a rizikovom prostredí.

Cieľ 5.

Pomoc mladým rodičom:

- Podpora zriadenia materských centier v každej mestskej časti so službou poskytujúcou špecializované sociálne poradenstvo.
- Vytvorenie miesta sociálneho pracovníka v materských centrách.

Z uvedených cieľov sa niektoré už aj zrealizovali:

Centrum voľného času prešlo rozsiahlou rekonštrukciou a na dvoch sídliskách boli vytvorené centrá voľného času pre deti a mládež.

O.z. YMCA rozšírilo svoje aktivity pre neorganizovanú mládež, Centrum komunitného organizovania zriadilo na bývalej ZŠ nízkoprahové priestory pre deti a mládež s ponukou rôznych aktivít, medzi iným aj možnosť pracovať na PC a využívať internetové služby. Základné školy sprístupnili svoje ihriská pre možnosť využívať ich počas víkendov a cez sviatky. Bolo zriadené krízové stredisko pre problémové deti pri n.o. Slniečko (poskytuje pobytové služby pre deti týrané a zneužívané a prevádzkuje detskú krízovú telefónnu linku). Svoje aktivity rozšírilo aj Materské centrum Klokanček a Pastoračné centrum na sídlisku Klokočina.

Domov pre osamelých rodičov bol v r. 2008 rozšírený prístavbou a rekonštrukciou z 10 na 35 postelí, bola otvorená ubytovňa s 32 sociálnymi bytmi pre rodiny s deťmi, v lokalite Orechov Dvor (sociálne byty pre neplatičov) bola zriadená materská škola pre rómske deti, voľnočasové aktivity v tejto lokalite organizujú dve rehoľné sestry, v tomto roku bolo zriadené komunitné centrum s komunitným sociálnym pracovníkom (financie zo štrukturálnych fondov), a asistentom komunitného pracovníka. Na niektorých školách boli inštalované kamery v snahe eliminovať negatívne javy u detí. Dvaja príslušníci Mestskej polície boli vyčlenení ako preventisti – ich cieľom je pôsobiť preventívne, nie represívne.

Možno povedať, že aj vďaka identifikácii potrieb v oblasti starostlivosti o deti sa Nitra správa ako Sociálne mesto. Napriek tomu si uvedomujeme, že je potrebné ešte veľa úloh v tejto oblasti uskutočniť.

Prvé miesto vo voľnom čase detí podľa nášho prieskumu zaujíma TV a preto sa chceme ešte vyjadriť k masmediálnej kultúre. Keď minulý rok páchatel' poškodil Michelangelovu sochu Pieta, potrestali ho. Násilie, ktoré pôsobí z médií na detskú dušu, poškodzuje ju. Kto potrestá tých, čo poškodzujú detskú dušu?

Literatúra:

KASANOVÁ, A. *Sprievodca sociálneho pracovníka I.-Rodina a deti*. Prešov : Vyd. Michala Vaška, 2008. 449 s. ISBN 978-80-8094-277-9.

ONDREJKOVIČ, P. *Negatívne stránky individualizácie mládeže*. Bratislava : UK PF, 1997. 96 s. ISBN 80-88868-17-3.

PAVELOVÁ, L., TVRDOŇ, M. *Komunitná sociálna práca*. Nitra: UKF, 2006. 177 s. ISBN 80-8050-983-2.

TOMKA, M. Systémové myslenie v kontexte výkonu pomáhajúcich profesií. In *Kultúra - priestor interdisciplinárneho myslenia : zborník z medzinárodného vedeckého sympózia, september 2004, UKF*. Nitra : FSVaZ UKF, 2005, s. 160–166. ISBN 80-8050-836-4.

Príspevok vznikol vďaka podpore grantu: VEGA 1/0058/09: Aplikácia vybraných intervenčných metód v procese rozvoja kľúčových kompetencií a ich implementácia do metodologickej výbavy sociálnych vied.

Kontakt na autorky:

PhDr. Anna Kasanová, PhD.
Katedra soc. práce a soc. vied
FSVaZ UKF, Kraskova č. 1
949 01 Nitra
akasanova@ukf.sk

Doc. PhDr. Ľuba Pavelová, PhD.
Katedra soc. práce a soc. vied
FSVaZ UKF, Kraskova č. 1
949 01 Nitra
lpavelova@ukf.sk